

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

1. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.

220. sz.
1910.

Erdély középpontja.

Irta: Dr. Herrmann Antal.

Mint ha a turista, régi útat keres, melyen egykor reménylő örömmel járt, de melyet azóta ellepett a haraszt, elborított az omló kőgörgötteg — és egyszerre kies erdőszelel megtalálja az óhajtott ösvényt: mögötte árnyas liget, melynek koronáin át a kiderült égről enyhén mosolyog rá a nap, előtte ragyogó verőfényben messze kitarul a táj, a szemhatár bűvös körképet szegélyez, felhőkbe olvadó kéklő hegyek keretében, folyók szelte viruló, kalásztrengető róna, halmonkon szétpettyegtetett fehér falvak, minden irányban messze kinyuló, gyönyörű kilátás, melyet a már lankadt vándor puha virágszőnyegen pihelve, kéjes elégedettséggel élvez — így éreztük magunkat április 3-án Marosvásárhelyt, az Erdélyi Kárpát-Egyesület marostordamegyei osztályának alakuló közgyűlésén.

Két héttel előbb az E. K. E. szellemi szántóvasa ugyanott már felbarázdálta volt pályafutásának egy nevezetes körét. A kör a leg-tökéletesebb, önmagába visszatérő vonal. Majdnem 20 évvel ezelőtt, 1891. évi október 3-án Marosvásárhelyt, az akkori városháza ócska szűk termében, a balneologiai kongresszus tárgyalásai során, született meg tulajdonképen az Erdélyi Kárpát-Egyesület. Én is ott voltam bölcsőjénél. S most ugyanoda visszatért a viruló, a termékeny anyaegyesület, hogy új életet adjon egy életerős, nagyreményű magzatának, a marostordamegyei osztálynak. Ugyanazon teremben volt az osztály szervezését előkészítő értekezlet. Az alakuló gyűlés ismét a városháza nagy termében volt. De ez már nem az a szűk, ócska szoba, melyben az E. K. E. született, hanem tágas, fényes, pompás díszterem, egy virágzó város büszkesége. Ez a szinte kárpáztatos alakulás legyen jelképe az E. K. E. új osztálya fejlődésének!

Ezen osztály alakulása jelentős lépés az E. K. E. magasztos célja felé. Ezen célt itt nem szükséges magasztalnunk. Az E. K. E. új intézményt alkotott. Csak az olyan intézmények válnak be, érik el céljukat, hatnak fejlesztőleg az életre, amelyek megfelelnek a föld és az ember természetének. A turistaságnak alig van termé-

szetesebb, mintegy erre predestinált talaja, mint a Székelyföld. Nagy változatosságú vidékeinek zord fensége és kies bája, tájrajzi ritkaságai, természeti csodái, páratlan vizei és fürdői, sajátos eredeti népeletének érdekes jelenségei, és ezen őslakóknak a nemzet zömétől való izoláltsága a magyar turistaság klasszikus területévé teszik a Székelyföldet, ahol járnunk gyönyörűség és üdülés, tanulság, sőt hazafiság. Ahogy a mohamedánnak Mekkába, úgy minden magyarnak legalább egyszer el kellene zárandokolni a Székelyföldre.

De a székelység természetében, temperamentumában, életmódjában is vannak olyan sajátos jellemvonások, melyek általában a turista-jelleghez tartoznak. A turista útjának rendszerint nincs konkrét, gyakorlati célpontja, sőt tulajdonképpen maga az út a cél. Nem azért jár, hogy valahová elérkezzék, hanem hogy járjon és járva gyönyörködjék és üdüljön. Míg az Alföld magyarja nem igen szeret kimozdulni határából, a székely szeret bolyongani, kedveli az olyan foglalkozásokat, melyeknél járni-kelni kell vagy lehet, keresi az alkalmat és ürügyet, hogy mozogjon, hogy kalandozzon. A székely tehát igazi született turista volna.

De a rendszeres sportszerű turistaságnak még sincs divatja a székelyek közt. Ennek népszichológiai okait nem fejtegetjük. De éppen ezért elsőrendű feladata az E. K. E.-nek, a turistaság számára megnyitni a Székelyföldet, megnyerni a székelységet. Az erkölcsi hódításnál is leginkább a főhely elfoglalására kell törekedni. A székelység fővárosa, legerősebb pontja kétségtelenül Marosvásárhely. A Székelyföldnek ha nem is geometriai, de dinamikai és virtualis centruma. Nagy nemzeti érdek, hogy minél több és erősebb idegszállal legyen összekötve a székelységgel, hogy kölcsönösen erősítsék, támogassák egymást. Ilyen idegszál, ilyen drótnélküli villamos vezeték a turistaság.

Marosvásárhely a székelység szélén olyan, mint egy hatalmas hídfő. A másik hídfő ott van valahol nyugat felé, a megyei magyarság partján, köztük megszakasztja a folytonosságot az idegen elemek árja. Itt kell hídát verni a Mezőségen át, hogy összeérjen a nyugati és keleti magyarság. Ezen buzgólkodnak az E. K. E. hídászaik.

Ha szemléljük Erdély térképét, önként szemünkbe ötlük, hogy az országrész mint geográfiai egység természetes földrajzi középontja Marosvásárhely. Az oro- és hidrográfiai viszonyok sem szólnak ellene. De a politika, a kultúra mintegy mesterségesen, erőszakosan mellőzte, ignorálta e centralis helyet. A fővasútvonalak elkerülték e várost és valóságos álúton közelítették meg. A Mezőséggel, melynek természetes emporiuma és a Sóvidékkel nincs egyenes vasúti összeköttetése. A tőle elvont főiskoláért nem kapott kárpótlást. A kormányzat általában igen keveset tett a felvirágztatására, a helyi intézőkben kevés volt az alkotó erő. A város sok ideig stagnált, sőt Erdély többi nagyobb városainak erős haladásával

szenben aránylag hanyatlott. Ez a székelységnek nagy erővesztését, az erdélyi magyarságnak nagy kárát jelentette.

De újabban hatalmasan fellendült a város és szinte rohamosan halad. Paloták épülnek, utcák keletkeznek, nagyszabású modern közhasznú alkotások létesülnek. Gyarapodnak a gazdasági és kulturális tényezők, izmosodik a közérzet, szilárdul az öntudat.

A város szemlélete hovatovább mind több élvezetet és tanulságot nyújt. Mind több olyan dolog van itt, ami például szolgálhat, ami kellemessé teheti az ott tartózkodást. És mind alkalmasabb lesz e város, hogy minél nagyobb vidék fölött uralkodjék, arra minél intenzívebben hasson. Ennek a hatásnak egyik hathatós eszköze az idegenforgalom s a turistaság.

Marosvásárhely szerves fejlődése a természetes irányba és tempóba terelődött, kezdi utolérni önmagát, kezdi elfoglalni azt a helyet, amely őt joggal megilleti. A városban már van mit látni, és a városból s a városon át van hová menni. Ez az idegenforgalom és a turistaság két alapfeltétele. A fejlődés és a turistaság különben kölcsönhatással vannak egymásra; előidézik és előmozdítják egymást. Arra kell törekedni, hogy ne csak a vidék gravitáljon a város felé, hanem a város is a vidék felé. A vidék kapjon a városban szellemi és anyagi kulturát, a város viszont a vidéken természetes életet. Ez az egészséges és üdvös kölcsönös kiegészítés.

A kilátások nem kedvezőtlenek. A koncepciók helyes irányúak. Nyugat felé a Mezőségen át Marosvásárhely a megyei magyarsággal fog ölelkezhetni, kelet felé a Nyárad-mentén a székelység szívébe fog élénk lüktetésű érrel özönlenni. Új küllők támadnak Erdély perifériájának abroncsa és az országrész kerékagya, Marosvásárhely között, mindkettőt szilárdítva. Mert agy és abroncs csak úgy alkotnak erős keretet, ha sűrű és szilárd küllők kötik össze. A kerékagya, a kultura gondolkodó agya a nagy, hatalmas székely város, melyből mint napból a küllők mint termékenyítő sugarak terjednek szét a kerékfalig, az országrész távoli határáig. Az így minden irányból megerősített kerékagyban biztosan és egyenletesen foroghat a nemzeti élet tengelye, biztosítva az eszmények felé való haladást.

Marosvásárhely, Maros-Tordamegye megnyílt az E. K. E., a magyar turistaság számára. Az E. K. E. sikeresen fog arra törekedni, hogy megnyissa e várost, e vidéket az idegenforgalom, a turisták áramlata számára. A világ meg fogja ismerni Szovátát, melynek csodái új paragrafusokat iktattak a fizikába. Feltárul a Mezőhavas, a görgényi havasok, a Rudolf-mondáktól zsongó hegyvidék. Marosvásárhelyen át csak egy kis kirándulásnyira lesz Borszék, melynek vize a tokaji borral egyenrangú, a világon páratlan életforrás.

Üdvözljük az E. K. E.-et Marosvásárhelyt, és e várost az E. K. E.-ben! Legyenek büszkéek egymásra és üdvére egymásnak!

✓ Kárpáti levelek.

A gyergyóbékási szoros.

Írta: L. Gyárfás Győző.

Kétségtelen, hogy a nagy hegyláncolatokbeli szorosok az emberiség fejlődésére nézve nagyobb fontossággal bírnak, mint a leghatalmasabb, égbetörő hegycsúcsok. Mert hiszen éppen azok a mély bemetszések, amelyek a hegységeket természetszerűen megszakítják, mutatták meg az irányt már az ősembernek, amelyen keresztül közlekedni lehet és kell.

Az első útnyomok ezekben a hegyszorosokban találhatók fel, ahol az ember képes volt az ő kezdetleges eszközeivel az első ösvényt kivágni a rengetegben; ahol nem veszélyeztette az átkelést a hegyóriások örökös hava és a jégmezők fagyfaló hidege, ahol a vízfolyás mutatta irány biztosan óvta meg a feltétlen elpusztulással járó eltévedéstől, ahol a zuhatag először vezette rá arra, hogy a tovarohanó víznek erejét szolgálatába kényszerítheti, kihasználhatja.

A vándorlás, költözködés pedig ama bizonyos „kezdetől” fogva szükségképpen örökön tartó; eltekintve a lavinaszerűen rémséges nagy népvándorlásoktól, amidőn nem kicsi családok keresték a létért való küzdelemben maguknak a jobb vadászterületet, állataik számára a dúsabb legelőt, — hanem népek oceánja söpört végig rengetegeken és kietlen pusztaságon: — keresve az áldottabb, boldogabb új hazát.

A keleti kárpátok szorosai közül kiválóképpen az *ojtói* és *bodzai* szorosok tekinthetők a legősibb „népek útja”-nak; ezekhez fűzvék nemcsak mesés hagyományoknak, hanem a történelmi korokból származó számos nyom — és az emlékeknek egész tömege is, annak bizonyására, hogy ez a két hegységbeli irány sűrű közlekedésnek, állandó forgalomnak volt színhelye.

Azok a természeti nehézségek és a helyrajzi fekvésből származó viszonyok, amelyek egyik legérdekesebb szorosunkat, a *békási* környezik és befolyásolják, — ezek között a késői benépesedés és a könnyebben hozzáférhető tölgyesi szoros közelsége: a békási szorosnak nagyobb fontosságát eltolták, s ezzel közlekedés tekintetében való fejlesztését késleltették.

Míg a többi határszéli szoros közúti, részben vasúti, állandó jellegű összeköttetést nyert Kelet felé: addig a békási szorosnak emberlakta keleti része csakis kerülővel, a *Zsedánpatak* mentén a tölgyesi szoroson keresztül volt kezdetleges összeköttetésben Gyergyó lakott területével és magával Csík-vármegyének egyik legjelentékenyebb helyével, a ma rendezett tanácsú jellegű Gyergyószentmiklóssal is. A kezdetleges jellegű, különböző erdei utak, ösvények, természetesen itt sem hiányoztak *Békástelep* felé. A *Putnavölgyével*, észak felé, a *Somlyópatak* völgyén s a *Lapostetőn* keresztül; a gyimeszszorosbeli *Tatros* mellékének lakosságával a *Bükkhavaspatak* és *Domokpatak* mentén közlekedett a békási lakos; míg az Oltvölgyéből a *Cofranka-* és *Hagymás-patakok* mentén vezetett egy ösvény Békás és Moldva felé.

Gyergyószentmiklósról a legprimitív erdei út a Békénypatak mentén felfelé vitt a Pongráchegy lábáig, amelynek 1257 méter magasságú csúcsa és a szomszédos Magyarósbükk 1360 m. magasságú teteje között levő nyeregre

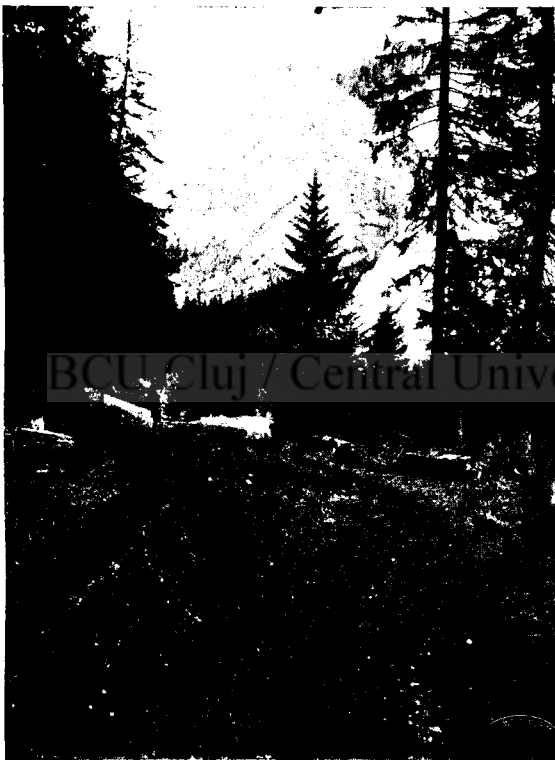
meredeken felkapaszkodó csapás, illetőleg ösvény a Vereskőpatak völgyébe ereszkedett le s annak mentén a Gyilkoshavas lábánál vonult végig, majd pedig a lapos nyergen keresztül a Szurdoktetőt (1240 m.) megkerülve, eme hegység északi oldalán ereszkedett le a Békás völgyébe.

A Gyergyóhegységnek, mely Romániával határos hegláncnak gyergyói részét alkotja, a békási szoros mellékén elhúzódnó tömege annyira érdekes, alakulataiban annyira változatos, méreteiben oly hatalmas, és fájképileg oly meglepő szépségekben gazdag, amelynek párja még a hórégiós magas hegy-ségekben is alig található.

Erdély egész középső részét, — közép- és magashegységtől környezve, — a neogénképződmény foglalja el. A határhegység belsejében: Gyergyó-, Csík-, Háromszék-megyék, s a Barcaság izolált medencéit is a neogén töltötte ki. Az erdélyi fensíkből kiemelkedő, közbelső hegy- és dombvidék főtömege többé-kevésbé agyagos homokkövekből áll, amelyeket a geológus a neogén

korszakbeli szármát- és *congeria*-képződmények közé soroz. Ezeket eruptív kőzetek szakítják meg, helyenként nagy tömegekben, amelyek a lokális fekvésükhöz és sajátos szerkezetükhöz képest nyerték elnevezésüket.

Miként a tokaji trachit, a mátratrachit elnevezés magában jellemzi ezeket a kőzeteket, aképen a Hargitrachitot, mely Gyergyószentmiklóstól nyugatra a Bucsinban is fellep, specialis: *Hargitaandesit* elnevezése szabatosan jellemzi. Ebből az elnevezésből azonnal tudjuk, hogy az erdélyi szürke andesitről van szó. A zöldtrachit és homoktrachit az erdélyi Érchegység aranyhordozó köveivel azonos. Az eruptív kőzet hegységátalakító hatásának egyik feltűnő eredményét látjuk Verespatak vidékén, ahol a trachitkitörés nagy dimenziókban annyira összezúzta és deformálta az eredeti hegységet, miként az arany-

BÉKÁSI SZOROS. VERESKŐPATAK VÖLGY

bányász — a kőkorszaktól kezdve a mesés *agattizseken*, majd a római hódításokon keresztül, mai napig: rontja-bontja az aranyhordó kőzetet, romokká omlasztva az érdekes „*csetátyekal*“ is, amelyekben a leigázott rabszolgák tömege űzte az *aranyvényt*, leöntéssel repesztve szét a máglyatüzzel kiizzított sziklahegyet.

Magát a Kárpátok koszorújának zömét a *primär-formációk* alkotják számos kisebb-nagyobb emeletben, amelyek Máramarostól kiindulva, Bukovinába, részben moldvai területen *Felcsíkig* vonódnak Erdély keleti oldalán.

Ezek a *kristályos őskőzetek Erdély déli részében* érik el leghatalmasabb fejlettségüket: a határhegységnek gneisz-csillámpala, agyagpala képződményeiben.

Ahol a mészkő kristályos palával, vagy gránitszerű kőzettel érintkezik, ott *márványképen* lép fel, a miként a békási szoros előtt: a *sárhegyi* fehér és *vaslábi*, kissé sárgásszínű, hatalmas *márványszigetek*.

Kiválóan érdekes a kristályos palakőzetet átható *syenittömeg* Gyergyószentmiklós szomszédságában: a hirneves *ditroit*. Voltaképen ebben a képződményben syenittel két sajátságos és különös szépségük által feltűnő kőzetváltozat van összeköttetésben: a csak kevés lelhelyről ismert *nephelinsyenit* vagy *miascit* és a lelhelyéről elnevelt *ditroit* vagy *sodalithsyenit*, amelyet a szépséges, kékszínű sodalith karakterizál s a miascitban előforduló *nyolefélé* keveréken kívül még három ritka ásványt tartalmaz, ezek között a ritka *concrinitet*.¹ A miascithez fölötte hasonló kőzetet Gyergyószentmiklós fölött a Békény völgyében is találtam. A szomszédos Balánbánya chloritpalája vas- és rézpátot is tartalmaz, míg a Nagyhagymásban a mezozói képletből a *hallstatti* mésznek is jut szerep.

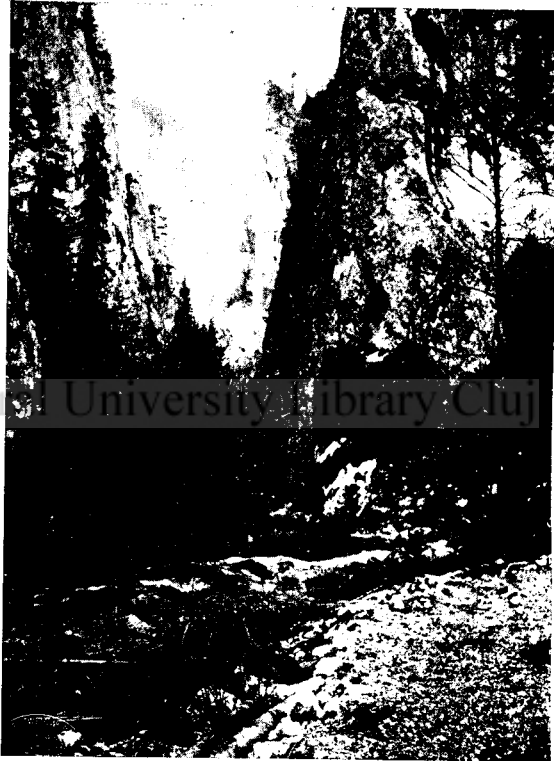
A Gyergyóhegységben azonban és kiválóképen a békási szoros mentén — a fiatalabb *jurakorszak* nagszerű mészkőképződményei uralkodnak. Ezek a fantasztikus alakzatokban feltűnő hol szaggatott, hol simára viharzott hatalmas *liász-mészkőszirtek* csudás bájt kölcsönöztek a vidéknek.

Az erdőség sokféle nűanszú zöldjéből lépten-nyomon formát változtatva, majd sugárzó fehér, majd vörössárgás tarkaságban bukkanak elének ezek a szirtek, mintha kacéron versenyezve feledtetni igyekeznék egyik a másiknak gyönyörködtető képét.

A tájképi impressziók befolyása következtében önkéntelenül is emlékeznünk kell, hogy láttunk már hasonló szépségű szirtvidéket; de az még sem volt ilyen imponálóan merész alkotása a fermészetnek.

Mintha valamely utánzata lenne az a szorulat a Gyilkostón alúl, a világhíres amerikai *Colorado*, „*Canon*“-jainak, amelyek a folyó völgyének hajdankorbeli medrébe szédítő mélységű, zuhatagos szakadékképen vágódtak bele ezredévek alatt.

Fogaraszvármegyében a Kiskirálykő liászába bevágódó *Propaszta*-hasadék, amelyet már külön mongrafiára is érdemesítették turistasági szempontból, ehhez a békási sziklaszoroshoz képest csak csekély kimosásnak tekinthető, amit a magashegységbeli jégár annakidején könnyedén megcsinált.

BÉKÁSI SZOROS. KÖZÉPSŐ ÖBÖL.

¹ Lásd: „Die Geologie und ihre Anwendung etc.“ von Franz Ritter von Hauer. Wien 1878.

Herkulesfürdő „Domogled“ liászszirtjeit ha a Cserna két partján sokszorosan egymáshoz sorakoztatva képzeljük: — ez talán megközelítené a Békás szorulatát, de nem imponálna annyira a szorulat keskenységével.

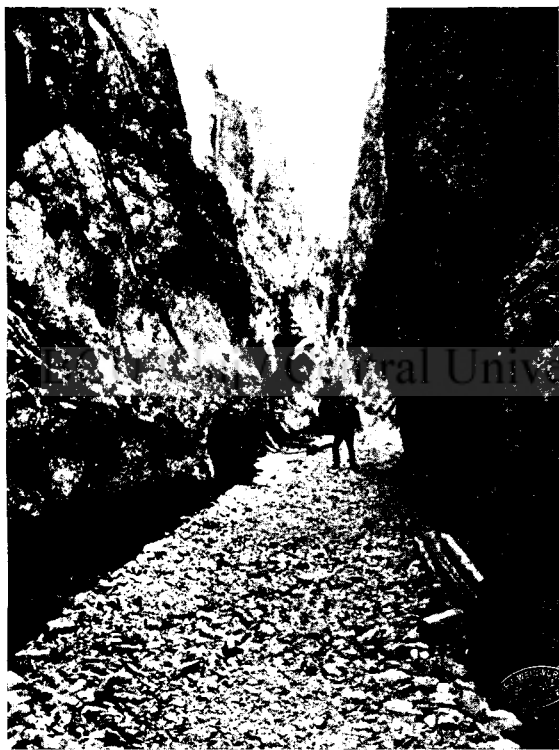
Az Alduna *Kazánszorosait* egyfelől a pompás mészsíklába vésett *Széchenyi-út*, másfelől *Traján* merész függő útjának maradványai, aztán maga a hatalmas folyam, a gőzhajó, a közlekedés eszközei, tehát maga a kultúra, a természet akadályait legyőző és adományát a saját szolgálatába kényszerítő *emberi alkotásokkal* való kombinálása teszi oly feledhetetlenül fenségessé; de a Duna partok liázmész-kő-szikláinak magassága nem mérkőzhetik a békási szoros sejtelmesen meredek sziklafalával.

Az Oltáttörés a Persányi hegységben, Alsórákosnál, kedves, apró liászkúpokat bontott szét, azonban ott a folyó nem végzett aránylag oly óriási munkát, mint a kicsi hegyi patak a Békásszorosban.

Békás hatezernyi lakossága szétszórt telepeken az erdők használatára, főleg az állattenyésztésre van utalva. A békási lótenyésztés még néhány esztendő előtt hírneves volt s az apró békási, *székely-arabs* lovacskákért, — a melyeket a doni kozák s a kaukázusi cserkesz hűséges állataihoz hasonlítottak — aránytalanul magas vételért fizetett a vevő; keresetben pedig sohasem volt hiány, mert ez a kisigényű, de páratlanul szívós és kitartó állat megérte az árát.

Hogy mik az okai ennek a kipróbált, érdemes lófajta tenyésztése visszafejlődésének, az most nem tartozik kutatásunk keretébe; de maga a káros jelenség, hogy a békási lófajta eltűnőben van, figyelemreméltó és szakszerű „segítő“ beavatkozást követel. Tibetről olvassuk, hogy a *Tengri Nor* kerületben a pásztornép *ponilovakat* nevel, amelyeket Indiában 600—700 rupiával szoktak fizetni.¹

Az erdőirtást korlátozzák ugyan törvényes intézkedé-

BÉKÁSI SZOROS ALSÓ RÉSZÉ.

sek, de itt is intenzívebb gazdálkodásnak van helye, abból a célból, hogy a devasztált területeket, a feltétlen erdőtalajt, amelyen a köfolyások és kopárok fenyegetően terjednek, — ismét talajbiztosító erdőség borítsa.

Ez a sürgetett, rendszeres erdőgazdaság épenséggel nem ellentétes a legeltetésen alapuló hegyvidéki állattenyésztéssel; sőt utóbbinak elválaszthatatlan követelményeként lép fel, csupán talajvédelmi szempontból is. Ily hegyi legelők feljavítására irányuló törekvés bizonytalan és kárbavesztett a vízmosások megkötése nélkül.

¹ 1500—1750 korona.

Az erdőségek kihasználásának rohamos, okvetetlenséggel megokolt, rendszertelen rendszerének véget kell vetni; mert a nagy vállalkozás siető előnyomulásának a faértékesítés terén: máris érezhető a reakciója Székelyföldön.

Rohamos fafogyasztásnak, ipari helyi feldolgozás teljes hiányában, kétségtelen következménye, hogy az állandó, biztos jövedelem elmarad. Mihelyt a nagyvállalat megsokszorozott befektetett tőkéjével odább áll, hogy megpihenjen pénzeszsákján: utána nem marad se pénz, se posztó, sem erdő, sem kereset.

Az erdőségek okszerű kihasználásával és értékesítésével kapcsolatosan a helyi munkaerő lekötésének s ezzel a közvagyonosodás előmozdításának bizonyára a közlekedési eszközök fejlesztése az egyik „*conditio sine qua non*“-ja.

Ezek a szempontok, valamint azon körülmény, hogy a marosvásárhely—gyergyószentmiklósi állami közút természetes folytatásában a Romániával való legközvetlenebb összeköttetésnek a békási szoros jelöl iránnyt — az 1902. évben Tusnádfürdőn megtartott székely kongresszuson hozott határozatokban kellően hangsúlyozva vannak.

Gyergyószentmiklós városnak Romániáig terjedő erdőségei, telepei ezzel az útvonallal értékesekké, mert hozzáférhetőkké válnak s kétségtelen, hogy a székely körvasút által a világforgalomba bekapcsolt város a békási úttal keresett turistasági gócponttá fog fejlődni, mihelyt a békási szoros páratlan szépségeinek szájról-szájra szálló dicsőítése szerteszét fog hangzani hegyen, völgyön és sikon s mindezeket a csodás dolgokat — Gyergyószentmiklósról kiindulva — a kiránduló kényelmes kocsin utazva, egyetlen nap alatt megláthatja.

Az állami beruházási hitelre vonatkozó 1904. évi XIV. t.-c. alapján, a kereskedelemügyi miniszter felhívására, Csikvármegye törvényhatósági bizottsága 1906. auguszt hó 30-án tartott közgyűlésében 4970. szám alatt hozott határozatában, a még kiépítetlen törvényhatósági közúti közül a gyergyószentmiklós—békási útvonalat jelölte ki az idézett törvény értelmében kilátásba helyezett állami segélyen való kiépítésre.

Ebben a határozatban kifejtette a törvényhatóság az útvonal gazdasági fontosságát határszéli összeköttetés tekintetében; nemzeti szempontból: a békási lakosságnak a kultura rayonjába való bevonását, a vidék turistasági szépségeinek feltárását s ezzel az idegenforgalom előmozdítását véve figyelembe.

Ennek a határozatnak jóváhagyásával, az útvonalnak lehetőleg egészben állami segélyből való kiépítését a kereskedelemügyi miniszter kilátásba helyezte s a műszaki tervek elkészítését elrendelte.

A csíkszeredai kir. államépítészeti hivatal hozzá is fogott az útvonal traszizálásához s a tervezetet az 1908. évre elkészítette. A tervezet alapján a vonalvezetést nagyjában mi is követhetjük.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

Az ásványvizek képződésének legújabb magyarázata. A turistának kevés területen nyílik annyi alkalma jónál-jobb ásványvíz források élvezetére, mint annyi más kincsben is bővelkedő Erdélyünk földjén. Már csak ezért is bizonyosan közelről érdekel mindannyiunkat az ásványvizek keletkezésének eddig meg nem oldott problémája. A legrégebb magyarázat szerint ugyanis az ásványvizeket némi átalakuláson keresztül ment tengervíznek gondolták, míg újabban általánossá vált az a nézet, hogy az ásványos források vize sem egyéb közönséges csapadék víznél, mely nagy mélységbe szivároghat le fölmelegszik s így sok ásványi sót oldva föl, forrás alakjában ismét a felületre tör. Meg kell még azt is jegyeznünk, hogy a csapadékvíz leszivárgását tektonikus hasadékokhoz kötötték, mely hasadékon vulkáni szénzavas gázok (esetleg kén v. sósavas gázok is) fölfelé törekedve az útjukba eső vizet telítik; ezzel természetesen fokozzák a víz oldóképességét is.

Ezt a magyarázatot legújabban *Gautier* párisi tanár iparkodik megcáfolni, kimutatva a hipotézis gyöngye oldalait. Szerinte ugyanis eddig nem vették tekintetbe azt az óriási nyomást, melyet a Föld mélyébe leszivárgó víznek le kellene győznie. De még ha a lejutást föl is tesszük, el kell gondolnunk, hogy a mélységben uralkodó nagy meleg gáz-állapotba változtatja a vizet, ebben a formában pedig *Gautier* szerint nem képes idegen anyagokat oldani, illetve velők vegyileg egyesülni. Megfigyelései és kísérletei végül arra az eredményre vezették, hogy az ásványvizek egyenesen a mélységben, a vulkáni medencékben megolvadt kőzetekből származnak. Kísérletileg ugyanis meggyőződött arról, hogy granit, gneisz

vagy más ősközet porrá törve s a kőzet repedéseiben lévő víznek 300 C°-ra hevítéssel való kiűzése után még mindig tekintélyes mennyiségű vizet tartalmaz. Ezt már ugyan *rs*gen tudják a mineralógusok és vegyészek s *Gautier*-nek csak az a következtetése, illetve számítása új, hogy a kőzetben levő vegyileg kötött víz (az ásványoknál kristályvíznek mondják) tömegre nézve elegendő az ásványos források táplálására. Erre nézve *Gautier* számításai szerint kielégítő választ nyerünk. Vizsgálatai szerint ugyanis 1 kg. granitban 7 gramm, porfirban 12 gramm, s a fiatalabb eruptívus kőzetekben még több a vegyileg kötött víz. Ezen az alapon számítva egy km³ granitból — ennek izzítása következtében — 30 millió tonna víz szabadul föl s ez a mennyiség tökéletesen elegendő ahhoz, hogy Franciaország összes ásványos vizeit — egy másodpercre 48500 litert számítva — csakugyan ilyen módon származtathassuk.

Nem lehet kétségünk az iránt, hogy hazánkban, az ásványos források klasszikus területén a szakférfiak alaposan megvizsgálják az új hipotézis életrevalóságát, s szinte remélni merjük, hogy ez a kérdés nálunk fog végleges megoldást nyerni. *Gaál dr.*

Tek. Györffy István úrnak Lőcsére azt üzenem az »Erdély« 3.-ik számába küldött szíves megjegyzéseire, hogy synonymák, különböző botanikusok diagnózisa vagy a subtilis növényfajok fölött vitába ne bocsátkozzunk egy honismertető folyóiratban, melynek népszerű iránya ismertet és hódít, de száraz tudományos cikkek ugyancsak csömrött okoznának a nagyobb közönségben. A kolozsvári Szénafüvek sajátos növényzete felemlítésénél, cikkemben csak odavetőleg hoztam 8 növénynek a ne-

vét, melyeknek species elkeresztelése *geografiai helyre* utal. Nem volt szándékomban egyiknél se megállapítani, melyik endemikus és melyik emigrált. Hogy miért *nem* tartozik azok egyik-másika a Szénafüvek flórájához, azt bizonytalán Györffy úr tudja. Magam részéről csak azt állíthatom, hogy említett növényeket — akár Schur vagy Fuss, akár Simonkay nyomán — a Morgó, Melegvölgy s fejezdi szénafüveken mindig találtam. A *Bulbocodium*-ra nézve az a megjegyzésem, hogy a dorpáti professor »ruthenicum« elkeresztelésére csak annyit adok, mint a triginum, edentatum vagy vernum stb. elnevezésekre. Mióta ezt a növényt a Dunántúl, az Alföld, Románia, Kaukázus stb is rejtik magukban, nem is tartom szigorúan endemikusnak

Huszonhárom év óta sohase találkoztam tanárral, ki tanítványaival a Szénafüveken botanizált volna. De másutt se volt szerencsém; ez egyéni bajom lehet számtalan kirándulásomban.

Simonkay munkáját rég használom, Pax német munkáját érdeklő olvasom, de ahol tudom, *birálok* is, mert nem tartok mindent valóznak, amit a német professorok írnak. Azon ténnyel azonban, hogy kárpáti flóránk növénygeografiai sajátságait ismét leipzig-i vagy breslauer professorok után kezdjük ismerni, bizony szomorú dolognak, sőt szégyennek tartom. Van bizony nekünk itthon száz évre szóló munkánk, ne utazzunk külföldi flórában. Támogassuk azon tanárainkat tanulmányúti költséggel, kik hazánk területén akarnak szakmájuk szerint kutatni. No lám, hisz most jut eszembe, hogy 25 év óta nem tudtam

kapni vagy kieszközölni magam részére egy nyomorult segélyösszeget, hogy a közel Bihar-Vlegyászat egész Belényesig átkutassam. Pedig Cjivics belgrádi professor, jó ismerősöm, a Karsztfenomén nevezetes megírója, ugyancsak készül *nagy segéllyel* a »Biharfenomén« kutatásához a nyáron. Nemsokára megtudjuk *Belgrád útján*, minő tudományos, csodavilágunk van a Biharban. Csak rajta magyarok, menjetek külföldi tanulmányúttakra!

Szíves üdvözetemet t. Györffy úrnak, köszönöm, hogy azt a szerény turistai honismertető cikkemet figyelemre méltatta.

Hangay Oktáv.

Kalotaszeg nagyszonyja meghalt. Özv. Gyarmathy Zsigmondné április 10-én követte rokonszellemű férjét a tiszta eszmények honába. Gyarmathyné Kalotaszeg nemtője, a remek kalotaszegi varrottásokat himzett a népeletből vett elbeszéléseibe és megtanította a vidék asszonyait, hogy gyönyörű költeményeket írjanak a fodorvászónra. Gyarmathyék háza közszállója volt minden úri embernek, akik az általuk felfedezett Kalotaszegben gyönyörködni jöttek közelről-távolról. Házuk valóságos kalotaszegi múzeum volt. Hogy e megbecsülhetetlen gyűjtemény el ne kalódjék, hanem örök emlékkül együtt maradjon akár Bánffyhunyadon, akár az EKE múzeumban, az érdeke Kalotaszegnek, kegyeletes feladata az örökösöknek és erkölcsi kötelessége a nemzeti kulturának. Csak jelezni akartuk ezt a magától kínálkozó eszmét. Közelebbről behatóbban fejtegetjük.

H. A.

Könyvesház.

Szováta fürdő környékének turista térképe. Tervezte és rajzolta dr. Radványi Antal tanár. Budapest, 1909. Ára 1 korona.

A magyar turista irodalom mind komolyabb alapokra helyezkedik. Nem elégszik meg azzal, hogy véletlen séták alanyi hangulatait szellemeskedő tárcacikkekben raktározza el. A turista célja az élvezet mellett mindinkább a komoly ismeretszerzés. A szaktudomány és a turistaság már gyakran közös úton törekcszenek külön célok felé és e törekvésben hathatósan támogatják egymást. Így lesz aztán a turistaság is a szellemi honfoglalásnak egyik győzedel mes fegyvere.

Az erdélyi magyar turista-irodalom komoly megalapozásában nagy érdeme ket szerzett dr. *Cholnoky* Jenő azon néhány év alatt, mióta a földrajz tanára a kolozsvári egyetemen. Előtte itt a hazai föld beható tanulmányozása, tudomá nyos ismerete végtelenül elhanyagolt sív ár terület volt. Azok a szakszerű részlet tanulmányok, melyeket Cholnoky maga és az ő ösztönzésére és vezetése mellett tanítványai Erdély földjén végeztek, mind megannyi feltárások a turista számára is és biztos szellemi kalauzál szolgálhat nak neki az illető vidékeken, hogy látva lászon, eszmélve járjon. A tájak válto zatos szépségében való gyönyörködését fokozhatja, bensősítheti annak a belá tása, milyen természeti erők és folya matok hozták és hozzák létre ezen szemetlegeltető alakulatokat és viszont, hogy emezek miféle hatással voltak és vannak az ember életére.

Szintén Cholnoky szerkesztette »Föld rajzi Közlemények« újabb időben szá mos gazdagon illusztrált érdekes és nagyértékű dolgozatot közölnek, melyek valósággal alapvetők s úgyszólván fel fedezők Erdély egy-egy alig ismert fontos és érdekes vidékeinek tudomá nyos feltárása által. Új relációk, sőt

igazi revelációk nyílnak ezáltal a gon dolkodó turista elé is.

A »Földrajzi Közlemények« 1909. évi. V. füzeté például az erdélyi turista irodalomra is igen becses azzal, hogy egyszerre mindjárt két tanulmányt is közöl Erdélynek turistailag is két leg jelentékenyebb nagyhirű, sokat emleget telt, de való lényegök szerint mégis ke vésé ismert vidékéről. Az egyik, dr. *Gelei* József dolgozata a Szent Anna tóró! A másik *Radványi* Antal igen becses ala pos cikke »A görgényi havasokról« (201—219 l.), melyet több kép és a XIV. táblán »A Mezőhavas környéké nek térképe« illusztrál

Ez a térkép (1:100.000) igen értékes az ábrázolt vidék hidro- és orografiája és növénygeografiája tekintetében. Ám bár a Mezőhavas vidéke tulajdonképen a térképnek csak északkeleti csücskében sutáskodik s a mappa délnyugati nagy része nem igen tartozik a címbeli te rülethez, Görgényszentimrét viszont sze retnők a térképen látni. A technikai berendezés sem mintaszerű, de elég áttekinthető. Fogyatkozás azonban, hogy a mappa teljesen a katonai térkép alap ján készülvén, egészen elfogadta annak több helyen hibás nomenklaturáját. Csak néhány feltűnőbb hibát említünk: De ménháza (helyesen: Deményháza), Kösz vényesremete (most: Nyárádremete), Köszvényes (most Nyárádköszvényes), Bökecs teteje (helyesen: Bekecs teteje), Tompó hegy (helyesen: Tompa hegy).

A magyar geografiának pedig egyik mellékes, de nem mellőzhető feladata, hogy helyesbítse a katonai térképnek hazánkra vonatkozó tömérdek hibáit. De mi köze a »Földrajzi Közlemények« e mappájának Szováta turista térképé hez? Hát az, hogy a szerző a »Földr. Közl.« ezen egészen más célra készült táblájából külön nyomatokat csináltatott és ezeket egyszerűen elkeresztelte tu ristatérképnek. Hát ez egyenesen ha

misítás. Tagadhatatlan hogy az ezen vidéket járó turista nagyon jó hasznát veheti a Radványi térképének, de ez legkevésbé sem turista-térkép. Csak egy differenciát említünk, amely azonban feltétlenül döntő. A turista turákat csinal Legfontosabb reá nézve az út és az útjelzés. Ezen a mappán pedig semmiféle út nincs feltüntetve, még a vasútvonal sem, csupán csak a Bucsin-út egy része Parajdtól a térkép széléig. A térkép hátlapján néhány kirándulási út van felsorolva. E jegyzék fogyatékos és megbízhatatlan. 24 kilométer 4 óra alatt és 7 kilométer 1 óra 10 perc alatt nem gyalogos átlag-turistának, hanem kengyelfutónak való tempó. A címlap képén jelezni kellett volna, hogy az az Asztalkó. A mappa hátlapjának üres részére rá lehetett volna nyomtatni az eredeti közlemény érdekes szép képeit és Szovátafürdőt illető rövid tájékoztatót.

Kissé talán élesen fejeztük ki magunkat, mikor a térkép ezen kiadását hamisításnak bélyegeztük. De Erdélyről nagyon kevés jó turista-térkép van. És épen Szováta vidéke főleg a csodás fürdőhely roppant fellendülése és az alig ismert Mezőhavas közelsége miatt okvetlenül megköveteli a tüzetes, szabatos, igazi turistatérképet. Ennek létrejöttét megnehezítheti, késleltetheti az ilyen álcím alatt jelentkező térkép, akár milyen értékes és hézagpótló legyen is más tekintetben. *Dr Herrmann Antal*

A Bodzaforduló. Irta: *Schilling Gábor*. Budapest, 1909. Egy rendkívül érdekes és tanulságos geofizikai problémát fejt meg a szerző e mintaszerű kis értekezésében. Hogyan jött létre Bodzafordulónak geográfiai szempontból különös sajátosságokat mutató környéke? Miért fordul meg a Bodzapatak és törte át a nagy magasságú hegyeket Magyarország határán, midőn sokkal kisebb munkával bemehetett volna a háromszéki medencébe, hogy ottan a Feketeügy vízrendszeréhez csatlakozzék.

A jelenség megfejtésének átértéséhez tisztába kell jönni azzal a nagyszemű problémával, hogy bármelyik hegységen végig vonuló vízválasztó nem marad meg egy helyen, hanem helyét változtatja. Ez igen erős érvényű, általános

szabály. Természetesen tudnunk kell, hogy egy hegységnek vízválasztó vonalát nem a legmagasabb csúcsokat összekötő vonal adja, amint erre a legszébb példát talán az egész földön a délamerikai chilei Andokban találjuk, de ugyancsak tanulságosan látjuk az erdélyi medence peremén is mindenütt, hogy két sík területet elválasztó hegyvonulatnak a csapadékban szegényebb oldalára éppen a medence szélére tolik vissza a vízválasztó.

Az értekezés a fent idézett törvénnyel kezdődik, mutatva, hogy az okoskodás, illetőleg a következtetés deduktívus alapon történik. Megismerjük, hogy a V alakú völgyek mindig eróziós keletkezésűek, míg a tálalakú sík völgyeket és a terrászokat a folyónak meder szélesítő és mélyítő munkája hozza létre.

A Papsáncon 799 m. és a Sztini hegy oldalán 760 m. magasságban található folyami kavics, valamint e magas terrászoknak (ide sorolható a Kalvária hegy nyaka is) délről északra való lejtése a hajdani folyómedret mutatja. Ugyanílyen jellegű magas terrászok vannak a Kraszna - Szitabodza közötti részen is dél-északi lejtéssel, vagyis ez ntőbbiak a Bodza patak mai vámai és krasznai völgyében (mely előbb dél-északi, majd Bodzaforduló után észak-déli irányú) két, délről északra folyó pataknak kellett lenni, melyek a Sztini hegyen túl egyesülve Nagyborosnyó környékén a Feketeügybe ömlöttek. amit kétségtelenül mutatnak a borosnyói hágótól északra fekvő apró halmok, melyeknek anyaga a Bodzafordulótól délre eső hegyekből származik; e halmok tehát nem egyebek, mint a vámai és krasznai völgyekből ideérkezett patakoknak törmelékűpjai.

Amíg tehát a mostani Hamas pataknak mindvégig széles völgyén át a Feketeügy vízrendszeréhez tartoztak a vámai és krasznai völgyek vizei, addig a vízválasztó vonal megszakítatlanul ment át a mostani Bodzaszoroson. Mivel azonban a hegyeknek romániai oldala sokkal csapadékosabb, a Bodzaszoros helyén a vízválasztó Erdély felé mindinkább hátratólódott és a Szitabodza—kraszna

részen eróziós jellegű völgy keletkezett, mely kifejlődött egészen Bodzafordulóig és így e völgyeknek vizeit a romániai alföld ragadta magához.

Az okoskodás eleddig igen ügyes és könnyen érthető. Most még annak megértése van hátra, hogy miképpen jöhetett létre a Bodzapataknak széles síksága, melyről nem tehetjük fel, hogy csupán a patak mederszélesítő munkája hozta volna létre. Természetesen következik, hogy fel kellett töltnie a területnek. A feltöltődésnek Schilling szerint kétféle oka lehetett: vagy a mostan kitöltődött széles völgyek területe sülyedt meg, vagy a Bodzaszoros vidéke emelkedett meg. Én teljesen szükségtelennek tartom a kettős fölvetést. Ugyanis az értekezés további folyamán felhozott, igen ügyes érvek mind amellet bizonyítanak, hogy a *patak völgye* sülyedt, vagyis a Bodzaszoros vidéke csak *relativusan* emelkedett. A patak völgyének sülyedését, illetőleg a Bodzaszoros vidékén lévő hegyeknek relativus emelkedését szükségszerűen a víznek felduzzadása és a törmeléknek széles lerakódása követte. Csak így érthető meg az oldalvölgyeknek a fő- (a Bodza p.) völgygyel való azonos jellege. A lassanként feltöltött medencébe azután a Bodzaszoros helyén a krasznai völgyön ismét visszavágódott a patak és mintegy lecsapolta a sülyedés következtében létrejött tavat vagy mocsaras területet. Az ismertetett terület környékén megállapítható törésvonalak szintén erős bizonyítékai e terület sülyedésének, illetőleg feltöltődött voltak.

Végző összegezésben: »A Bodza fejlődése igen változatos; előbb a krasznai és vámai völgy patakjai északra folynak, majd zsákmányává lesznek egy délről észak felé visszavágódó pataknak, amely őket és mellékvölgyeiket kimélyíti. Majd a Bodzaforduló környéke lesülyed. A terület medencévé alakul át, amely lassanként kitöltődik, a Kárpátok déli oldalán eredő patak ismét lassanként urává lesz az egész területnek; így alakul ki a mai térszín.«

Mélyen járó elme sok tudással készítette e pompás értekezést, melyről —

sajnos — a szó szoros értelmében mondhatjuk, hogy: párját ritkítja. Az ilyen fajtájú munkák megbecsülhetetlen hasznót jelentenek annak a turistának, aki nemcsak öntudatlanul gyönyörködik a természet nagyszerű szépségeiben és ezerféle érdekes munkájában, hanem azokat megérteni és a szülőfokokat megismerni is igyekszik.

Dr. S. Kováts József.

Finland, the land of a thousand lakes. Kiadó: Finországi Turista Egyesület. Helsingfors, 1909. Hangulatosan megírott, gyönyörűen illusztrált kalauz-könyvecskét adott ki a Finországi Turista Egyesület angol, francia, német nyelven. A könyvecske nem az egész fin területre vonatkozó részletes kalauz, hanem inkább tájékoztató útleírás, amely elvezeti az utast *Stockholmból* kiindulva *Abo, Hangö, Helsingfors, Heinola, Wiborg, Nyslott, Kuopio, Kajaani, Uleåborg, Torneå* útvonalon egészen *Aaavasaksaig*, mely a fin területnek ama legdélibb pontja, hol még látható az éjféli nap.

Az »ezer tó országa« Európának egyik legérdekesebb glaciális jellegű területe; Európa száraz-földjének legrégebbi darabja, amelyet az archaikos kor óta nem öntött el tenger. Érdekes, hogy Európa eme legősibb száraz területének — mondhatni — egy harmadrészét még ma is víz borítja. A jégtakaró nagyon sok zárt medencét hozott létre, melyekben természetesen felgyűlt a víz. A jégtakaró visszahuzódása alkalmával keletkezett *homlokmorénák*, — mint természetes gátak — szintén szaporították a tavak számát (idáig már milliónál többet olvastak meg). A caledoniai őshegységet koptató jégtakaró nyomán — természetszerűleg — nem vízrendszerek, hanem ezer meg ezer apró vízmedence jött létre, melyek részben lefolyástalanok, részben időszakos lefolyásúak, részben pedig állandó lefolyásúak, de ez utóbbiak is tőjelleget mutatnak. Az egymással közlekedő tavaknak vize sűrűn következő zuhogókon, cascadokon rohan alá; ezek közül legpompásabbak az *Imatra*, melyet a *Saima* tóból kifolyó *Wouksen* folyó alakít és a *Kymene* folyó zuhatagjai. Erre az érdekes

területre — mondhatjuk — a »milió tó országába« vezet kis kalauz-könyvünk.

Stockholmból este elindul a gőzös és reggel már *Abo* vagy *Hangö* kikötőjébe érünk. Az útas »elfogódik az északi nyári éjjelek csodálatos fényén; ábrándos csöndességén és a széles vizen lévő csöndes színeknek játékán.«

Hangö-ből 6 óra alatt hajón *Helsingforsba* (130.000 l.) jutunk, honnan többfelé (*Högholmen, Fölisön, Alphydan*, a kies *Borgå* városkába) rövidebb kirándulásokat tehetni.

Helsingforsból, Lathin, Heinola-n át *Wiborgba* érünk, útbajtve a *Kymene* híres zuhogóit. *Wiborgból* az útvonal a nagy *Saima* tavon át a fin terület szívébe vezet. A nagy *Saima* tavon utazva, nem mellőzhetjük a nagy-szerű *Imatra* zuhogó megtekintését. A 18 m. szűk folyamagyban 10 km.-nyire is elhallatszó, menydörgésszerű zúgással rohan alá a víz, melynek tömegét másodpercenként 492,570 literre, erejét pedig 117.000 lóerőre becsülik. *Imatráról* este 7-kor indulva rendkívül kedves vízi uton érünk a kies *Nyslott* városkába. *Imatráról* az embert a gőzös »a világos nyári éjen, magános, világtól elzárt csönden tájakon át az ország belsejébe viszi. Míg itt világos nyirfák tükröztetik a tóban fehér törzsüket és rezgő koronájukat, amott sötét komor fenyves környezi a tavat, A színek sze lídek és tiszták; az egész tájképen annak a csöndes bánatnak sóhaja rezeg, amely a fin népdaloknak is, — mint ismeretes sajátossága «

Nyslott mellett van az ősrégi *Olofsborg* várkastély.

Nyslottból kedves kirándulást tehetünk *Punkaharju*-ba »a tavi látképek eme gyöngyéhez«, hol fin állami költségen épült turista szálló áll az útasok rendelkezésére.

Nyslottból az út tovább *Koupioba*, *Finország* (ma már csak fogalom) szívébe vezet.

Wiborgból Kuopioig az utat (300 km.) akár egy csolnakban megtehetjük átszállás nélkül. További útvonalunk: *Kajaani, Waala, Uleåborg*. Kalandos utazást lehet csinálni csolnakon *Waalából Uleåborgig* az *Ulea* folyó zuhogóin át.

A Turista Egyesület által az útasok részére átengedett csolnakokat (hetenként kétszer mennek *Waalából* a tengerpartig) felhatalmazott evezősök vezetik le csodálatos ügyességgel és nyugodtsággal az *Ulea* folyó számtalan zuhogóján és veszedelmes szikla labirintusán át *Uleaborgig*.

Aki belefáradt az utazásba, vasúton mehet vissza *Kokkola, Tammersfors* útvonalon *Abo* vagy *Hangö* kikötőjébe. A fin terület nyugati, különösen északnyugati partvidéke a folyók hordalékából felépített alluviális, sok helyen mocsaras síkság.

Finország úgy a nyári, mint a téli hónapokban a turistának igazi és tanulságos élvezetet nyújt.

A kis kalauz végén kettőtől husz napig terjedő kirándulásoknak költségvetés tervezete és a hajó-járatoknak részletes kimutatása tájékoztatja az utast.

Dr. S. Kováts József.

Egyesületi élet.

Egyesületünk marostordavár-megyei osztályának újjászervekedő közgyűlése. A székelység fővárosában, a rohamos fejlődésnek indult Marosvásárhelyen a városház közgyűlési termében, előkelő és nagy közönség jelenlétében, április 3.-án d. e. 11 órakor tartotta meg egyesületünknek hajdan virágzó osztálya újjáalakuló közgyűlését. Első felszólaló *Hofbauer* polgármester-helyettes volt, aki Marosvásárhely törvényhatósága nevében üdvözölte a közgyűlésre szép számban megjelenteket és a Kolozsvárról odafaradt központi tisztviselőket. Hathatós támogatásáról biztosította az egyesületet, kijelentve, hogy Marosvásárhely város tanácsa a legszívesebben fogja támogatni az egyesületet kulturális törekvéseiben és mindent el fog követni, hogy a szép jövőre hivatott osztály felvirágozzék.

Dr. *Szádeczky* Lajos egyetemi tanár, az E. K. E. alelnöke délelőtt 11 órakor nyitotta meg a gyűlést, melyen a város előkelőségének nagy része jelen volt. Dr. *Szádeczky* Lajos a központ nevében nagy örömmel üdvözlöi a megjelenteket. Majd a teendőről, az E. K. E. hazafias és kulturális céljairól és terveiről beszélt, rámutatván a célhoz vezető útakra. Az ülést megnyitván, a jegyzésre *Szifyártó* Gábor f. keresk. iskolai tanárt kérte fel.

A zajos tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után M. *Kovács* Géza E. K. E. főtitkár tette meg jelentését a marosvásárhelyi osztály működéséről. Az osztály még 1891-ben megalakult és élénken működött, azonban az élén álló embereket elveszítvén, működését, úgyszólván, teljesen beszüntette és magáról semmi életjelt nem adott. Annál nagyobb öröme a központnak, hogy most az általános óhaj-

tás kelti újabb életre az osztályt, melynek újjáalakulásához nemcsak megvannak a szükséges tényezők, hanem az a lelkes hangulat és nagyfokú érdeklődés, mellyel a város intelligenciája az E. K. E. nemes céljaihoz csatlakozik, nagy jövőnek reményére jogosít fel. A főtitkár pompás beszédét éljenzéssel fogadták.

Dr. *Szádeczky* Lajos elnök jelölőbizottságot küld ki és az ülést öt percre felfüggeszti. Az ülésnek újból megnyitása után M. *Kovács* Géza fölolvassa a jelölő-bizottságnak javaslatát, melyet közfelkiáltással elfogadtak. A megválasztottak névsora a következő:

Tiszteleti elnök: dr. *Bernódy* György polgármester és *Köllő* Ignác alispán.

Elnök: dr. *Jékey* Dániel királyi táblabíró.

Ügyvezető alelnök: *Nagy* Endre f. keresk. isk. igazgató.

Alelnökök: *Csiky* Lajos igazgató, dr. *Soós* László v. főjegyző.

Titkár: *Szifyártó* Gábor f. keresk. isk. tanár.

Jegyzők: *Miklós* Armand f. keresk. isk. tanár, *Révész* Sándor bankhivatalnok.

Pénztáros: *Márványi* Arthur kereskedő.

Ellenőrök: *Halász* József, *Aronsohn* Bertalan bankigazgató.

Orvos: dr. *Schmidt* Béla.

Jogtanácsos: dr. *Láni* Oszkár ügyvéd.

Mérnök: *Radó* Sándor.

Dr. *Szádeczky* Lajos az elnöklést átadta dr. *Jékey* Dánielnek, aki megható szavakban köszönte meg az iránta megnyilvánult bizalmat; megfogadta, hogy minden erejével és lelkesedésével fogja szolgálni az egyesületnek még eléggé nem ismert, nagy fontosságú, nemzeti törekvéseit.

M. *Kovács* Géza az alapszabályok, ügyrend és munkaprogramra vonat-

kozólag tette meg előterjesztését, melyet általánosságban elfogadtak.

Elnök az ülést délután 1 órakor bezárta. Délután dr. Szádeczky Lajos vezetése alatt mintegy 20-an a szép kilátást (Fogarasi havasok, Cibles, Görgényi havasok, Bekecs, Kelemen havas) nyújtó *Somostetőre* sétáltak ki. 4-én, hétfőn pedig *Görgényszentimre*—*Laposnyára* vezetett igen szépen sikerült kirándulást M. Kovács Géza, mely kiránduláson a következők vettek részt:

Nagy Endre feleségével és leányával, Miklós Armand és neje, Breckner Mihály, Józi és Margit, Révész Ödön és Sándor, 20 marosvásárhelyi keresk. isk. tanuló *Szigyártó G.* tanár vezetésével (Marosvásárhely), dr. *Kapusy Imre* és Margit, *Pittlich Berta* (Szászrégen); a központ képviselőjében dr. *Herrmann Antal* E. K. E. muzeumi tb. igazgató, M. Kovács Géza E. K. E. főtitkár, dr. *S. Kovács József* E. K. E. titkár, *Pállfy Ernő* választmányi tag, *Marczis Ferenc* ügyvédjelölt (Kolozsvár).

E. K. E. összejövetel. Egyesületünk központja április hó 6-án a Pannónia-szálló külön éttermében tartotta meg nagy érdeklődés között rendes havi összejövetelét. Ez alkalommal részletes megbeszélés tárgyát képezte a folyó év június havában Boszniába rendezendő nagyobszabású egyesületi kirándulásnak ügye. A kirándulás tervezete általánosságban már ki is van dolgozva. Közlebről elkészül a részletes program is. A nyári kirándulások terveinek részletes megbeszélése alkalmával igen nagy tetszéssel fogadták M. Kovács Géza főtitkárnak ama indítványát, hogy az egyesület a Gyalui havasokban lévő *Vasvári-sírt* avassa kegyeles búcsújáró helylé és Vasvári és társai lemezáróltatásának évfordulója alkalmából minden évben rendezzen oda kirándulást. Az összejövetel tanácskozásain elnökölt gróf Lázár István elnök. Jelen voltak: Kossutány Ignác dr., Pap Mihály ezredes alelnökök,

továbbá Hevesi József, Kapcza Imre, Kőrösi Kálmán, Kiss Albert, Madari Zoltán, Marcis Ferenc, Grosz Albert, Pap Kristóf, Tanács József, Széll Márton, Rácz Mihály, Oberding Antal, Lázár Ödön, Puskás Béla, Péter Béla dr., Tomán Béla, Feszli József, Richter Aladár dr., Benkő Sándor és M. Kovács Géza.

Az E. K. E. központ kirándulása. Április hó 17-én rendezte az Erdélyi Kárpát-Egyesület központja harmadik kirándulását. A gyönyörű tavaszi idő nagyon kedvezett a kirándulásnak, ennek dacára azonban kevesen vettek részt. Ugylátszik, hogy a nagyközönségnek, valamint az E. K. E. tagjainak még nincsen tudomásuk arról, hogy a Szamos balpartján elterülő hegyvonulatról milyen egyszerű kilátás van, mert máskülönben gyakrabban keresnek fel e gyönyörű helyet. A kiránduláson résztvevők reggel 7 órakor indultak el a Rákóczi-út sarkáról és gyönyörködve a fakadó természet pompájában, 8 óra 30 perckor érkeztek fel a Kányafői messzelátóra. Itt meppihentek, villásreggeliztek és azután kezdetét vette a gerinc-séta. Fél 12-kor érkeztek meg a Csigadombra, ahonnan egyszerű kilátást élveztek a Szamos völgyére, a Feleki hegyvonulatra és pompásan látszott a Székelykő, a Bedelői havasok, a Runki szoros felett levő Skerisora, a hóval borított Óreg-havas, Gergely-havas, Hideg-havas és a Vlegyásza. Hosszas pihenés és csigakövéletek gyűjtése után a társaság d. u. 1 órára a Bongárdvölgyi forráshoz tért vissza ebédelni. Ebéd után visszasétáltak a Kányafőre s itt az egyesületi menedékházban várták be izletes uzsonna elköltése közben a szélvihar elmulását. Majd hazatértek a városba, hová d. u. 5 órakor érkeztek meg. A kiránduláson M. Kovács Géza vezetése alatt résztvettek: Blaskovics Árpád máv. főellenőr, Madari Zoltán hivatalnok, Lázár Ödön tanár, Szabó Jenő bankhivatalnok, dr. S. Kovács József tanár.